

DEUTERONOMIUM

24-26

Wetten over huwelijk, sociale
rechtvaardigheid, eerlijke rechtspraak en
Israëls verplichtingen tegenover God

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/deuteronomium/24-26

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	De wet over echtscheiding uitgelegd	4 min	4
2	Jezus over echtscheiding en Gods bedoeling	4 min	6
3	Hertrouwen en terugkeer naar de eerste man	4 min	9
4	Waarom terugkeer naar de eerste man verboden is	5 min	11
5	Het eerste huwelijksjaar	4 min	14
6	Onderpand en bestaanszekerheid	1 min	15
7	Ontvoering, slavernij en melaatsheid	2 min	16
8	Leningen aan armen en hun onderpand	2 min	18
9	Loon, vergeving en menselijke waardigheid	3 min	19
10	Ieder wordt gestraft voor zijn eigen zonde	2 min	21
11	Erfzonde en persoonlijk oordeel	3 min	22
12	Nalezen als voorziening voor de armen	2 min	24
13	Grenzen aan lijfstraffen	2 min	25
14	De dorsende os en onderhoud van dienaren	4 min	26

15	De wet van het leviraatshuwelijk	4 min	28
16	Ruth, Boaz en de oorsprong van het leviraat	4 min	31
17	Bescherming van het voortplantingsvermogen	2 min	32
18	Eerlijke gewichten en eerlijke handel	2 min	33
19	Amaleks aanval en toekomstige straf	3 min	34
20	De eerstelingen en Israëls geloofsbelijdenis	4 min	36
21	De tienden van het derde jaar	2 min	39
22	Israël als Gods persoonlijke eigendom	2 min	40
	Om verder te lezen		41

1

De wet over echtscheiding uitgelegd

We gaan kijken naar het vierentwintigste hoofdstuk van Deuteronomium. De eerste vier verzen bestaan uit één lange zin, een zeer ingewikkelde zin met veel onderling afhankelijke delen en bijzinnen. Die zin is op veel verschillende manieren uitgelegd en roept enkele vragen op over de reden die erachter zit. Maar ondanks al die moeilijkheden om hem te begrijpen, is dit de enige passage in het Oude Testament die werkelijk de tijd neemt om over echtscheiding en hertrouwen te spreken. Er zijn terloopse verwijzingen naar echtscheiding, maar dit is eigenlijk de enige passage in de oudtestamentische wet die onderwijs geeft over dit onderwerp.

De eerste vier verzen vormen samen één lange zin. Pas na alle voorwaarden volgt wat deze wet uitdrukkelijk verbiedt:

Wanneer een man een vrouw genomen heeft en met haar getrouwd is, en het gebeurt dat zij geen genade meer vindt in zijn ogen, omdat hij iets schandelijks aan haar gevonden heeft, en hij haar een echtscheidingsbrief schrijft, die in haar hand geeft en haar uit zijn huis wegstuurt, en als zij dan uit zijn huis vertrekt, weggaat en de vrouw van een andere man wordt, en die laatste man ook een afkeer van haar krijgt, haar een echtscheidingsbrief schrijft, die in haar hand geeft en haar uit zijn huis wegstuurt, of als die laatste man, die haar voor zichzelf tot vrouw genomen heeft, sterft, dan mag haar eerste man, die haar heeft weggestuurd, haar niet terugnemen om hem tot vrouw te zijn, nu zij onrein geworden is; want dat is voor het aangezicht van de HEERE een gruwel. U mag geen zonde brengen over het land dat de HEERE, uw God, u als erfelijk bezit geeft.

DEUTERONOMIUM 24:1-4

Dit is niet echt de plaats om uitgebreid te bestuderen wat de hele Schrift over echtscheiding leert. Het grootste deel daarvan zouden we uit het Nieuwe Testament moeten halen. Hoewel het een belangrijke studie en een belangrijke ethische kwestie is die christenen grondig moeten begrijpen, hebben we al bij allerlei andere gelegenheden de mogelijkheid gehad om dit te bespreken, in de Evangeliën en elders. Het is zo'n onderwerp waar we ons de hele dag mee zouden kunnen bezighouden als we dat toelieten. Waar het hier vooral om gaat, is dat we begrijpen wat deze passage zegt en wat zij ons vertelt over Gods houding en de Joodse opvatting van echtscheiding en hertrouwen.

Er staat niet uitdrukkelijk dat een man van zijn vrouw moet scheiden. Er staat niet uitdrukkelijk dat een man die van zijn vrouw scheidt, haar een scheidbrief moet geven. Er staat niet uitdrukkelijk dat een vrouw, wanneer haar man van haar scheidt

en haar een scheidbrief geeft, met iemand anders mag trouwen. Al deze dingen lijken te worden verondersteld, maar ze worden niet uitgesproken. Er staat eenvoudigweg dat als al die dingen gebeuren — en er is nog een voorwaarde: haar tweede man sterft of verstoot haar — er vervolgens iets verboden is.

Dus als haar eerste man van haar scheidt, als hij haar een scheidbrief geeft, als zij met een andere man trouwt en als die andere man sterft of van haar scheidt, dan geldt er een verbod als die dingen gebeuren. Geen van die dingen wordt geboden of zelfs maar uitdrukkelijk toegestaan. Wat uitdrukkelijk verboden wordt, is dat zij opnieuw naar haar eerste man teruggaat. Deze wet regelt eigenlijk maar één ding: wanneer al deze dingen hebben plaatsgevonden, kan de eerste man haar niet opnieuw tot vrouw nemen. Dat is de ene wet die hier gegeven wordt.

Maar om daar te komen, krijgen we een lange zin. Het is beslist een zin die vier verzen lang doorgaat, een zin die Paulus waardig is. Paulus heeft deze specifieke zin niet geschreven, maar Paulus schreef sommige zinnen die dertien verzen lang zijn voordat er een punt komt. Het spreekt vanzelf dat zo'n lange zin veel onderling samenhangende delen heeft.

2

Jezus over echtscheiding en Gods bedoeling

De Joden vatten dit zo op dat God een man toestond van zijn vrouw te scheiden, zolang hij haar maar een scheidbrief gaf. Dat staat er niet, maar het kan inderdaad worden verondersteld. De Joden kunnen gelijk hebben gehad. Het lijkt er zelfs op dat ze gelijk hadden, want in Mattheüs 19:7-8 lijkt Jezus de opvatting te ondersteunen dat zij Mozes hier juist begrepen.

De Farizeeën zeiden tegen Jezus:

Zij zeiden tegen Hem: Waarom heeft Mozes dan geboden een echtscheidingsbrief te geven en haar te verstoten?

MATTHEÛS 19:7

Ze verwijzen naar deze passage, want dit is de enige passage in de wet waarin Mozes iets over een scheidbrief zei. Ze verwijzen naar Deuteronomium 24 en zeiden:

Zij zeiden tegen Hem: Waarom heeft Mozes dan geboden een echtscheidingsbrief te geven en haar te verstoten?

MATTHEÛS 19:7

Strikt genomen gebod hij niemand zoiets te doen, zoals je hebt gezien. Hij zei dat als een man dat doet en die andere gebeurtenissen daarna volgen, en als al deze omstandigheden op deze bepaalde manier samenvallen, de eerste man haar niet kan terugnemen. Maar hij gebiedt niemand om te scheiden of een scheidbrief te geven, al komt dat wel in de passage voor.

Dan zegt Jezus tegen hen:

Hij zei tegen hen: Mozes heeft vanwege de hardheid van uw hart u toegestaan uw vrouw te verstoten; maar van het begin af is het zo niet geweest.

MATTHEÛS 19:8

Het lijkt erop dat Jezus ermee instemt dat deze wet van Mozes mensen toestaat van hun vrouw te scheiden. Wat Jezus ons hier vertelt, gaat eigenlijk verder dan wat we met zekerheid hadden kunnen weten door alleen de passage te lezen. De passage zegt namelijk niet of God het toestaat of niet. Er staat alleen:

Wanneer een man een vrouw genomen heeft en met haar getrouwd is, en het gebeurt dat zij geen genade meer vindt in zijn ogen, omdat hij iets schandelijks aan haar gevonden heeft, en hij haar een echtscheidingsbrief schrijft, die in haar hand geeft en haar uit zijn huis wegstuurt, en als zij dan uit zijn huis vertrekt, weggaat en de vrouw van een andere man wordt, en die laatste man ook een afkeer van haar krijgt, haar een echtscheidingsbrief schrijft, die in haar hand geeft en haar uit zijn huis wegstuurt, of als die laatste man, die haar voor zichzelf tot vrouw genomen heeft, sterft, dan mag haar eerste man, die haar heeft weggestuurd, haar niet terugnemen om hem tot vrouw te zijn, nu zij onrein geworden is; want dat is voor het aangezicht van de HEERE een gruwel. U mag geen zonde brengen over het land dat de HEERE, uw God, u als erfelijk bezit geeft.

DEUTERONOMIUM 24:1-4

Maar Jezus stemde er blijkbaar mee in dat deze passage echtscheiding toestaat. Dit is immers de passage die Hij en de Farizeeën bespreken, en Hij noemt Mozes. Maar Jezus zegt vervolgens dat als een man om een andere reden dan seksuele immoraliteit van zijn vrouw scheidt en met een ander trouwt, hij overspel pleegt. En wie met haar trouwt, pleegt overspel. Dat is Mattheüs 19:9.

Jezus lijkt er dus mee in te stemmen dat deze passage echtscheiding toestaat. Het is niet Gods verlangen dat er een echtscheiding plaatsvindt, maar het is toegestaan. Het is toegestaan omdat mensen hard van hart zijn. Het is toegestaan omdat mensen

zondaars zijn. Het was niet iets wat God vanaf het begin voor ogen had, toen Hij het huwelijk schiep, voordat er zonde was. Het was Zijn bedoeling dat mensen één vlees zouden zijn, en God zou hen één vlees maken. Jezus zei:

zodat zij niet meer twee zijn, maar één vlees? Dus, wat God samengevoegd heeft, laat de mens dat niet scheiden.

MATTHEÛS 19:6

Dat is het ideaal. Dat is het doel. Iedere christen zou ernaar moeten verlangen dat geen enkel huwelijk ooit eindigt, of het nu een christelijk of een niet-christelijk huwelijk is.

Maar het werd door Mozes toegestaan, en Jezus zegt niet ronduit:

Maar ik sta het niet toe.

Wat Hij zegt, is:

Maar Ik zeg u: Wie zijn vrouw verstoot anders dan om hoererij en met een ander trouwt, die pleegt overspel, en wie met de verstotene trouwt, pleegt ook overspel.

MATTHEÛS 19:9

3

Hertrouwen en terugkeer naar de eerste man

Maar dat gaat verder dan waar Deuteronomium het over heeft. Het gaat hier niet over een man die van zijn vrouw scheidt en met een andere vrouw trouwt. Het gaat erover dat hij van zijn vrouw scheidt en vervolgens opnieuw met diezelfde vrouw trouwt, nadat zij verder is gegaan en met iemand anders is getrouwd.

Er staat wel dat zij, nadat ze bij de andere man is geweest, niet naar haar eerste man mag teruggaan. Hij mag haar niet terugnemen, omdat zij verontreinigd is. Sommige mensen zeggen dat zij verontreinigd werd doordat zij hertrouwde, en dat zij niet had mogen hertrouwen. Maar als het inderdaad moreel verontreinigend voor haar was om

te hertrouwen, zou dat moreel verontreinigend zijn omdat zij niet vrij was om te trouwen en nog steeds de vrouw van haar eerste man was. Haar tweede huwelijk zou dan dus overspel zijn. En als het overspel was, zou zij gestenigd moeten worden en zou haar niet alleen verboden worden om opnieuw met haar eerste man te trouwen.

Zoals het in Deuteronomium staat, is er in feite niets wat haar zou verbieden om daarna met een derde man te trouwen. Als haar eerste man van haar scheidt en zij met een ander trouwt, en die man sterft of van haar scheidt, dan is het enige wat haar verboden wordt dat zij opnieuw met haar eerste man trouwt. Er staat niet dat zij niet met een derde man zou mogen trouwen.

We weten wel dat dit gebeurde, want Jezus sprak bijvoorbeeld in Johannes 4 met de vrouw bij de bron, en zij had achtereenvolgens vijf mannen gehad. Naar alle waarschijnlijkheid waren ze allemaal van haar gescheiden, en zij had vijf mannen gehad. Jezus gaf niet aan dat dit verkeerd was. Hij noemde elk van die mannen zelfs haar echtgenoot. Hij zei wel dat zij nu samenleefde met een man die haar man niet was, wat erop wees dat zij nu iets verkeerd deed. Hij veroordeelde haar niet omdat zij vijf mannen had gehad. Je kunt een vrouw onmogelijk veroordelen omdat zij een man heeft, ongeacht haar hoeveelste man hij was. Een man hebben is iets aanvaardbaars. Wat niet aanvaardbaar is, is samenleven met een man die niet je echtgenoot is. Dat deed zij ook, dus dat was haar zonde.

Veel mensen, vooral wanneer zij een ethiek volgen die door het christendom is gevormd, hebben het voordeel van al het onderwijs van Jezus enzovoort, dat deze vrouw niet had. Zij denken dat het haar schuld was dat zij met vijf mannen getrouwd was geweest. Niets in de Wet verbiedt dat, en we zien niet dat Jezus haar erom bekritiseert. Hij wijst haar er alleen op:

U hebt vijf mannen gehad, en de man met wie u nu samenleeft, is uw man niet.

JOHANNES 4:18

Als Hij haar ergens iets om verweet, dan was het dat laatste punt.

Het lijkt er dus op dat een vrouw onder de Wet, en zelfs volgens Jezus' commentaar daarop, achtereenvolgens meerdere mannen kon hebben als elk van hen van haar scheidde. Wat verboden was, was dat de man haar terugnam nadat zij met iemand anders getrouwd was geweest.

De Wet zegt niet dat als een man van zijn vrouw scheidt, zij lange tijd alleen blijft en hij lange tijd alleen blijft, en zij vervolgens besluiten zich te verzoenen, zij niet weer bij elkaar mogen komen. Er staat niet dat een gescheiden echtpaar zich niet kan verzoenen. Er staat dat als zij in de tussentijd de vrouw van een andere man is geworden en daarna vrij is van dat huwelijk, zij niet kan terugkeren. Dit verbiedt dus alleen iets in een zeer beperkt aantal omstandigheden.

Het is merkwaardig dat hier zelfs speciale aandacht aan wordt besteed, want er zijn zoveel verschillende, veelvoorkomende omstandigheden rond echtscheiding en hertrouwen waarover eigenlijk geen wetgeving wordt gegeven. Maar dit ene geval is een vreemd geval. Ik ken geen geval als dit, waarin een man van zijn vrouw is gescheiden, zij met iemand anders is getrouwd, zij later weer alleen is komen te staan en zij weer bij haar eerste man is gekomen. Ik weet zeker dat zulke gevallen bestaan, maar dit is de enige specifieke omstandigheid waarover deze Wet spreekt.

4

Waarom terugkeer naar de eerste man verboden is

Neem het volgende scenario. Een vrouw scheidt in de wereld van vandaag van haar man. Sommige mensen denken daar als volgt over. Ze gaat met iemand anders trouwen en beseft vervolgens dat dit zonde was, omdat haar man haar trouw was. Daarom leeft ze in haar tweede huwelijk in overspel, zoals Jezus zei. Het tweede huwelijk is in dat geval overspel. Het is geen huwelijk, het is overspel. Dan bekeert ze zich en gaat ze terug naar haar eerste man. Ik heb christenen horen zeggen dat ze dat niet kan doen, maar dat kan ze wel. Haar man is niet degene die in de eerste plaats van haar scheidde. Hier gaat het over een man die zijn vrouw verstoot, niet over een vrouw

die haar man verstoot. Als zij hem verstoot, weggaat en een andere man neemt, leeft ze in overspel. Wat de wettelijke status van die verbintenis ook is, het is een overspelige relatie. Dat ze teruggaat naar haar echte, trouwe man is het juiste om te doen.

Maar als hij haar heeft weggestuurd, heeft hij haar verstoten. Terugkeren is voor haar geen mogelijkheid. Ze moet weggaan en mag met iemand anders trouwen. Maar nadat haar man haar op die manier bezoedeld heeft, haar onrein heeft verklaard — want zo scheidde hij in de eerste plaats van haar, omdat hij in vers 1 iets onreins aan haar vond — is dat volgens mij de betekenis waarin in vers 4 wordt gezegd dat ze verontreinigd is. Hij mag haar niet terugnemen nadat ze verontreinigd is. Dat wil volgens mij zeggen: door hem verontreinigd, verontreinigd in zijn ogen. Hij heeft haar verontreinigd verklaard. Daarom scheidde hij in de eerste plaats van haar.

De spreker legt hier een verband tussen de Engelse woorden *uncleanness* in vers 1 en *defiled* in vers 4. In de aangehaalde HSV luiden die formuleringen respectievelijk „iets schandelijks” en „onrein geworden”, waardoor dat woordverband in het Nederlands minder zichtbaar is.

Hij kan nu niet zomaar van gedachten veranderen en zeggen: ‘Nou, ik vond je eerder zo onaangenaam dat ik het huwelijk beëindigde, maar nu zal ik dat door de vingers zien en opnieuw met je trouwen.’ Welke garantie heeft zij dat hij niet opnieuw hetzelfde zal doen? Als hij iets aan haar vond wat hij voor zichzelf ondraaglijk vond, dan is het nogal hypocriet van hem om te zeggen: ‘Nu wil ik haar terug.’ Nee, ze is verontreinigd, weet je nog? Je had iets onreins aan haar gevonden. Dat was de verontreiniging. Voor zover het die andere man betrof, was ze niet verontreinigd. Hij wilde haar wel hebben. Jij niet.

Volgens mij is dit in zekere zin een maatregel om te voorkomen dat een man lichtvaardig van zijn vrouw scheidt. In culturen in het Midden-Oosten kwam het soms voor dat mensen om vrijwel niets lichtvaardig scheidden. Zelfs in de tijd van Jezus waren er rabbijnen die dachten dat het aanvaardbaar was om om elke gewenste reden van je vrouw te scheiden. Volgens mij zegt deze wet: ‘Dit is iets wat je daarvan moet weerhouden.’ De wet zegt hier overigens niet wat werkelijk geldige gronden voor

echtscheiding zijn. Jezus is Degene Die dat komt zeggen. Hij zegt dat de enige grond voor echtscheiding de ontrouw van de vrouw is, seksuele immoraliteit. Maar de wet vermeldt dat niet uitdrukkelijk.

Zonder uitdrukkelijk te zeggen of dit wel of geen grond voor echtscheiding is, zegt de wet dat als je om welke zelfgekozen reden dan ook van haar scheidt, je naar alle waarschijnlijkheid iedere mogelijkheid afsnijdt om die vrouw terug te krijgen. Scheid dus niet van haar vanwege een ruzie die jullie hebben gehad, om daar later spijt van te krijgen. Want zij kan met iemand anders gaan trouwen, en zodra ze dat heeft gedaan, ben jij voorgoed uit haar leven. Je hebt je mogelijkheden prijsgegeven.

Sommige geleerden denken dat deze wet ook bedoeld is om te voorkomen dat de eerste man zich met het tweede huwelijk bemoeit. Dat wil zeggen: als hij eenmaal van zijn vrouw is gescheiden en zij met iemand anders is getrouwd, zou hij, als hij besluit dat hij haar terug wil, kunnen proberen haar over te halen haar huidige man te verlaten en naar hem terug te keren. De wet zou zeggen dat hij dat niet mag doen. Zelfs als ze haar huidige man verlaat, en zelfs als hij sterft, mag haar eerste man haar niet terugnemen. Laat haar dus met rust. Laat dat huwelijk met rust. In wezen voorkomt dit dat de ex-man het tweede huwelijk blijft lastigvallen.

Dat zijn enkele gedachten hierover. Het is duidelijk een vreemde wet, omdat die slechts ingaat op één beperkt geheel van omstandigheden rond echtscheiding of hertrouwen, zonder in te gaan op de vele andere scenario's die bestaan. Maar het lijkt erop dat dit de redenen kunnen zijn: in wezen om overhaaste en lichtvaardige echtscheiding te ontmoedigen, en mogelijk ook om de onschendbaarheid van het tweede huwelijk te beschermen tegen inmenging van de eerste man, die van gedachten is veranderd en haar terug wil.

5

Het eerste huwelijksjaar

Nu vers 5:

Wanneer een man pas een vrouw genomen heeft, mag hij niet met het leger uittrekken, en mag men hem geen enkele verplichting opleggen. Een jaar lang zal hij vrij zijn ten behoeve van zijn huis zodat hij zijn vrouw, die hij genomen heeft, kan verblijden.

DEUTERONOMIUM 24:5

Dit is een op zichzelf staande wet. Het is de plicht van een man om zijn vrouw gelukkig te maken. Volgens mij zegt het Hebreeuws letterlijk: 'Vrolijk zijn vrouw op.' Laat hem thuisblijven en zijn vrouw opvrolijken. Het geluk van een vrouw wordt omschreven als iets waarvoor een man zorg moet dragen. Het is zelfs zo belangrijk dat het zwaarder weegt dan naar het werk gaan, en zelfs dan ten strijde trekken wanneer er een oorlog gevoerd moet worden en de nationale veiligheid gehandhaafd moet worden. Voor een pasgetrouwde man is er iets belangrijkers, en dat is zijn vrouw gelukkig maken.

Hij hoeft zijn plichten niet de rest van zijn leven, gedurende het hele huwelijk, te verwaarlozen. Maar er wordt een jaar gegeven om dat huwelijk te vestigen. Het idee is natuurlijk dat ze een stevig fundament voor hun leven nodig hebben, zodat het huwelijk niet eindigt in een echtscheiding zoals de huwelijken die in de voorgaande verzen beschreven worden. Je moet je vrouw gelukkig maken, en het kan een jaar duren voordat je hebt uitgevogeld hoe je dat moet doen. Hij moet er al zijn aandacht op richten.

Trouwen is niet iets wat je in je vrije tijd doet. Het is niet iets wat je ernaast doet, naast al het andere waar je in je leven mee bezig bent. Het huwelijk gaat vóór andere belangrijke plichten: zaken en oorlog. Dat zijn belangrijke plichten van een man. Toch is het duidelijk dat hij niet zomaar een vrouw aan zijn leven toevoegt, alleen maar, weet je, als een soort sieraad aan zijn arm, een trofee-echtgenote, of iemand die hij

gewoon in de buurt heeft om te kunnen zeggen dat hij getrouwd is, of zelfs alleen maar om kinderen mee te krijgen. Het is de bedoeling dat hij werkelijk een relatie met haar heeft die bevorderlijk is voor haar geluk, en dat hij daarvoor andere dingen opzijzet.

Nadat ik enige tijd met mijn laatste vrouw getrouwd was, zei ze tegen me dat ze dacht dat het verstandig zou zijn geweest — en daar heeft ze waarschijnlijk gelijk in — als ik, toen we trouwden, al mijn bedieningswerk een jaar lang had neergelegd. Ik dacht daar destijds niet aan, want eerlijk gezegd werkte zij ook in de bediening toen we trouwden. Ze was op het zendingsveld geweest en deed evangelisatiewerk op straat. We werkten allebei in de bediening. Dus trouwden we en begonnen we samen in de bediening te werken. Maar in feite zou het waarschijnlijk wel waardevol zijn geweest als we allebei een tijdlang waren gestopt.

Niet iedereen heeft echter de financiële vrijheid om al zijn werk zomaar een jaar lang neer te leggen. Maar in die tijd was het volgens mij gebruikelijk dat een getrouwd stel bij de ouders woonde. Daardoor hoefden ze geen huur te betalen en kregen ze waarschijnlijk eten van de ouders. En dankzij de huwelijksgeschenken en dergelijke die ze voor het eerste jaar kregen, konden ze zich werkelijk op hun relatie concentreren.

Dat is tegenwoordig niet altijd mogelijk, want zoals ik al zei, zijn de economische omstandigheden zo dat getrouwde stellen meestal niet bij de ouders wonen. Ze wonen niet gratis. Ze krijgen niet zoveel huwelijksgeschenken dat ze daar een heel jaar van kunnen leven. Maar het was wel iets wenselijks, misschien een goede gewoonte waarvan je zou kunnen wensen dat die terugkwam. Misschien zouden huwelijken stabiel zijn als de man zo'n hoge prioriteit aan de relatie gaf.

6

Onderpand en bestaanszekerheid

Men mag een handmolen of een bovenste molensteen niet in onderpand nemen, want dan neemt men een leven in onderpand.

DEUTERONOMIUM 24:6

Wanneer iemand geld van je leent, moet diegene je een pand geven, een onderpand, als een soort garantie dat hij je het geld zal teruggeven. Hij zal je op een dag terugbetalen. Dus neem je iets van hem dat je vasthoudt totdat hij je terugbetaalt, en dan geef je het terug. Dat is een pand. Maar van de dingen die je kunt nemen, mag je niet het gereedschap afnemen waarmee hij zijn brood verdient.

Een molensteen is datgene waarmee je graan maalt. Om te beginnen heb je die elke dag nodig om je brood te maken, gewoon om te kunnen eten. En het kan ook zijn dat iemand daarmee zijn brood verdient. Een handmolen heeft een bovenste en een onderste molensteen. De onderste is een schijf, meestal een stenen schijf die plat ligt. De andere rolt er als een wiel bovenop en vermaalt het graan. Die rolt in een cirkel over de onderste molensteen. Je hebt ze allebei nodig om het graan te malen.

Je kunt niet zomaar zeggen: ‘Goed, ik neem je bovenste molensteen mee totdat je me terugbetaalt.’ ‘Maar hoe moet ik dan mijn graan malen?’ Je mag geen van beide molenstenen meenemen, en ook geen ander gereedschap waarmee iemand zijn brood verdient, of iets anders wat noodzakelijk is voor zijn levensonderhoud. Je moet iets nemen wat niet zo essentieel is voor zijn overleving.

7

Ontvoering, slavernij en melaatsheid

En in vers 7 staat:

Wanneer er iemand ontdekt wordt die iemand van zijn broeders, een van de Israëlieten, ontvoert en hem als slaaf behandelt en hem verkoopt, dan moet de ontvoerder sterven. Zo moet u het kwaad uit uw midden wegdoen.

DEUTERONOMIUM 24:7

Deze wet op zichzelf zou veroordelen wat wij Atlantische slavernij noemen, de slavernij die in de Verenigde Staten werd bedreven. Opnieuw: mensen hebben soms kritiek op de Bijbel omdat die niet alle slavernij veroordeelt. Waarom zou de Bijbel alle

slavernij moeten veroordelen? Niet alle slavernij was onrechtvaardig. Maar er bestaat slavernij die wel onrechtvaardig is. En de slavernij die in dit land werd bedreven, was onrechtvaardig, omdat de slaven werden ontvoerd en verkocht. Ze werden uit Afrika ontvoerd, tegen hun wil hierheen gebracht en verkocht. Dat is ontvoering.

De slavenhandelaren hadden ter dood gebracht moeten worden. Niet omdat slavernij in al haar vormen kwaad is, maar omdat ze in die vorm beslist kwaad is en in Gods ogen een misdrijf is waarop de doodstraf staat.

Wees op uw hoede voor de ziekte van de melaatsheid door bijzonder nauwlettend te handelen overeenkomstig alles wat de Levitische priesters u leren. U moet nauwlettend handelen zoals ik hun geboden heb. Denk aan wat de HEERE, uw God, onderweg met Mirjam gedaan heeft, toen u uit Egypte trok.

DEUTERONOMIUM 24:8-9

Dat verwijst naar het feit dat God haar in Numeri 12 met melaatsheid trof. Ik weet niet echt waarom dat hier wordt genoemd, want dit is eigenlijk een wet over het naleven van de regels omtrent melaatsheid die in Leviticus 13 en 14 worden gegeven. De herinnering aan Mirjam en het feit dat zij met melaatsheid werd getroffen, is niet echt een voorbeeld van het naleven van die wetten, en dat is hier juist het gebod. Het lijkt eerder op wat Jezus zei:

Denk aan de vrouw van Lot.

LUKAS 17:32

Het komt er min of meer op neer dat je je iemand herinnert die iets slechts deed en daarvoor leed.

In dit geval leed Mirjam aan melaatsheid. Omdat melaatsheid wordt genoemd, doet dat aan Mirjam denken. Het kan dienen als waarschuwing voor mensen die misschien opstandig zijn, zoals zij bij die gelegenheid was.

8

Leningen aan armen en hun onderpand

Wanneer u aan uw naaste iets geleend hebt, dan mag u zijn huis niet binnengaan om zijn onderpand mee te nemen. U moet buiten blijven staan en de man aan wie u iets geleend hebt, moet het onderpand naar u toe brengen, naar buiten. En als het een arme man is, mag u niet in diens onderpand gaan slapen, maar u moet hem het onderpand zeker teruggeven als de zon ondergaat, zodat hij in zijn kleding kan gaan slapen, en hij u zegent. Dat zal u tot gerechtigheid zijn voor het aangezicht van de HEERE, uw God. U mag de arme en behoeftige dagloner, iemand van uw broeders of van de vreemdelingen die in uw land binnen uw poorten is, niet onderdrukken. Op dezelfde dag moet u hem zijn loon geven; de zon mag er niet over ondergaan, want hij is arm en hij verlangt ernaar. Laat hij niet vanwege u de HEERE hoeven aanroepen, want dan zal er zonde in u zijn.

DEUTERONOMIUM 24:10-15

Dit gaat over de manier waarop mensen die geld en land hebben, de armen behandelen die geen geld en land hebben. Arme mensen moesten vaak geld lenen alleen maar om te kunnen eten. Natuurlijk werd er, zoals we al hebben opgemerkt, een of ander onderpand van hen gevraagd. Maar als je een rijk persoon was die geld uitleende, nam je de kleding van een man niet als onderpand, zijn kleren of iets wat hij nodig had om in te slapen. Dat wil zeggen: je mag zijn leven niet ellendiger maken door hem geld te lenen. Geld aan hem lenen hoort een daad van vrijgevigheid te zijn. Maar als hij het koud heeft wanneer hij slaapt, omdat jij zijn kledingstuk als onderpand hebt, dan heb je hem in werkelijkheid helemaal geen barmhartigheid bewezen.

Er staat dat je hem zijn onderpand in elk geval 's avonds terug moet geven. Als je het hem 's avonds teruggeeft, heb je geen enkele zekerheid van hem, maar neem je eenvoudigweg het risico omdat hij arm is. Er staat dat hij je zal zegenen en dat het je voor God tot gerechtigheid zal zijn, in vers 13. Het idee is dat je doet wat juist is, ook als je lening daardoor misschien gevaar loopt, omdat je met een mens te maken hebt. Dat je rechtvaardig bent in de ogen van God is belangrijker voor je dan dat je je financieel aan alle kanten hebt ingedekt en op die manier alles hebt veiliggesteld.

9

Loon, vergeving en menselijke waardigheid

Dat staat in contrast met wat volgens vers 14 en 15 zonde voor je zal zijn als je de arme onderdrukt. Normaal gesproken kreeg een man aan het einde van de dag voor zijn werk betaald. De mensen waren in die tijd niet rijk genoeg om thuis geld en voedsel voor een paar dagen opgeslagen te hebben. De rijken hadden die dingen wel, maar de armen niet. En er was geen middenklasse: er waren een paar rijken en zeer veel armen. De armen waren zo arm dat ze elke dag moesten werken om voor die dag eten te verdienen, en ze moesten aan het einde van de dag betaald krijgen. Dat is het gebruik dat je overal in het Oude en Nieuwe Testament ziet, zelfs in de gelijkenis van Jezus over de arbeiders in de wijngaard: aan het einde van de dag gingen ze in de rij staan om betaald te worden.

Als je het loon van een man tot de volgende dag achterhield, onderdrukte je hem. Hij heeft voor je gewerkt, je bent het hem verschuldigd en je hoort het te betalen wanneer je het hem verschuldigd bent. Als je het achterhoudt, laat je hem in de steek. Hij rekent erop. Hij hoopt die avond te kunnen eten.

Het is interessant dat hij in vers 15 zegt:

Laat de zon er niet over ondergaan.

Dat wil zeggen: zorg ervoor dat je hem betaalt voordat de zon ondergaat. Het is ook interessant dat Paulus die uitdrukking gebruikte:

Word boos, maar zondig niet; laat de zon niet ondergaan over uw boosheid,

EFEZE 4:26

waar Paulus zegt:

Word boos, maar zondig niet. Laat de zon niet ondergaan terwijl je nog boos bent.

Het betekent duidelijk dat je vóór het vallen van de avond je schuld van vergeving moet betalen aan de persoon op wie je boos bent. Hij ontleent die formulering aan deze kwestie van je schulden op tijd betalen. Laat de zon niet ondergaan over een onbetaalde schuld. Laat de zon evenzo niet ondergaan over je boosheid, want je boosheid is een onbetaalde schuld. Je bent het iemand verschuldigd hem te vergeven. Je bent het niet aan hem verschuldigd; je bent het aan God verschuldigd. Hij gebiedt je te vergeven, dus laat die schuld niet onbetaald blijven tot na het vallen van de avond.

In deze passage wordt in vers 10 en 11 gezegd dat als je geld leent aan een arme man, hij je een onderpand zal geven. Je gaat niet zijn huis binnen om het onderpand te halen. Je respecteert zijn eigen ruimte. Hij is een arme man, maar toch gun je hem enige menselijke waardigheid. Laat hem zijn eigen huis binnengaan en het onderpand naar buiten brengen. Je zegt niet: „Ik ben hier degene die het geld uitleent. Ik ben de rijke hoge heer. Ik heb de situatie in de hand. Ik ga naar binnen en haal je onderpand uit je huis.” Nee, je blijft buiten zijn huis. Het is zijn huis. Je laat hem zijn huis binnengaan en het onderpand naar buiten brengen. Toon enig respect voor die man, ook al is hij arm. Hij moet nog steeds zijn eigen waardigheid behouden, en zijn huis moet zijn eigen ruimte blijven voor hem en zijn gezin.

10

Ieder wordt gestraft voor zijn eigen zonde

Vers 16:

De vaders mogen niet ter dood gebracht worden om de kinderen, en de kinderen mogen niet ter dood gebracht worden om de vaders. Ieder zal alleen om zijn eigen zonde ter dood gebracht worden.

DEUTERONOMIUM 24:16

Dit wordt ook, bijna tot vervelens toe, zeer uitvoerig uiteengezet in Ezechiël 18. Daar wordt dat beginsel verder uitgewerkt.

Het lijkt misschien alsof dit in sommige gevallen geschonden wordt, bijvoorbeeld bij de Kanaänieten, waar iedereen werd gedood, ook de vrouwen en kinderen. De kinderen leden beslist onder het feit dat de zonden van hun vaders dat probleem over hen hadden gebracht. Voor zover wij weten, hadden hun kinderen niets gedaan. De zuigelingen beslist niet. En we hebben ook een geval als dat van Achan. Wanneer ze in het boek Jozua het Beloofde Land binnengaan, steelt Achan de gouden staaf en het Babylonische gewaad, die aan de HEERE gewijd moesten worden. Achan moet daarvoor ter dood gebracht worden, maar zijn gezin moest ook ter dood gebracht worden. Zijn vrouw, zijn kinderen en hijzelf werden allemaal op een rij gezet, en ze werden allemaal gestenigd en gedood. Dat lijkt erop dat kinderen lijden voor de zonden van hun vader, maar volgens mij is dat niet zo. Om te beginnen weten we niet of Achan jonge kinderen had. Zijn gezin kan al tamelijk volwassen zijn geweest. Zijn buit was verborgen in de tent waarin ze allemaal woonden. De kans is groot dat zijn kinderen en zijn vrouw allemaal zijn medeplichtigen waren. En volgens mij moeten we aannemen dat dit zo is, omdat God een beginsel had: Hij zou onschuldige kinderen niet straffen voor de zonden van hun ouders.

De Kanaänieten vormen een ander verhaal. Dat is een geval waarin een hele beschaving werd uitgeroeid, net zoals Sodom en Gomorra werden uitgeroeid. Daar stierven mannen, vrouwen en kinderen.

11

Erfzonde en persoonlijk oordeel

Maar het is ook interessant: als een man niet ter dood gebracht mag worden voor de zonden van zijn vader, is het dan juist om te zeggen dat wij allemaal veroordeeld geboren worden vanwege de zonde van Adam, onze vader? Het idee van de erfzonde, zoals dat gewoonlijk in de theologie wordt uiteengezet, is dat alle mensen veroordeeld geboren worden vanwege de zonde van Adam, nog voordat ze zelf ook maar enige zonde begaan. Behalve dat ze veroordeeld zijn vanwege de zonden van hun vader, hebben ze in hun eigen hart ook een neiging tot zondigheid. Dit zijn de twee onderdelen van de leer van de erfzonde zoals die gewoonlijk onderwezen wordt: je wordt schuldig geboren aan de zonden van je vader, en als je sterft, ga je naar de hel. Dat is tenminste wat het calvinisme leert.

Het calvinisme leert dat een kind dat als zuigeling sterft naar de hel gaat, al geloven sommige calvinisten dat een kind dat als zuigeling sterft toch een van de uitverkorenen kan zijn. In dat geval gaat het niet naar de hel. Maar sommige kinderen die sterven, gaan wel naar de hel, omdat ze niet uitverkoren zijn. Maar waarom zou een kind naar de hel gaan? Het heeft geen enkele zonde begaan. Ze zeggen dat het vanwege de zonde van Adam is: ze worden schuldig aan de zonde van Adam geboren.

Ik weet niet zo zeker of de Bijbel zoiets zegt. Ik lees nergens dat kinderen schuldig aan de zonde van Adam geboren worden. Ik lees wel dat we allemaal lijden vanwege de zonde van Adam. We hebben allemaal een zondige neiging. We sterven allemaal. Maar als het gaat om de uiteindelijke veroordeling voor de rechterstoel van Christus, denk ik niet dat God op de oordeelsdag tegen iemand die als baby gestorven is zal zeggen: 'Je zult voor eeuwig en altijd in de hel branden, omdat iemand die je nooit hebt ontmoet, Adam genaamd, iets deed waar Ik niet blij mee was.' Zo'n regel kent Gods rechtvaardigheid niet. Hij verdraait het recht niet op die manier.

Dat is de uiteindelijke veroordeling.

Natuurlijk sterven alle mensen, en we sterven inderdaad allemaal vanwege de zonde van Adam. Maar dat is niet onze uiteindelijke veroordeling, want nadat we sterven is er nog meer. Er is nog iets wat daarna komt. Er is een oordeel. Er is een bestemming.

Alle mensen sterven beslist vanwege de zonde van Adam. Dat komt doordat Adam op dat moment het menselijk ras was. De dood kwam over het menselijke ras, en wij maken deel uit van dat ras. Maar je uiteindelijke positie voor God bij het oordeel en wat er daarna met je gebeurt, worden niet bepaald door wat iemand anders heeft gedaan. Ze worden bepaald door wat jij hebt gedaan. De Bijbel zegt:

Want wij moeten allen voor de rechterstoel van Christus openbaar worden, opdat ieder vergelding ontvangt voor wat hij door middel van zijn lichaam gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.

2 KORINTHE 5:10

Iedereen zal geoordeeld worden naar zijn werken, zegt de Bijbel. Je zult dus niet geoordeeld worden naar de werken van iemand anders.

12

Nalezen als voorziening voor de armen

Vers 17:

U mag het recht van de vreemdeling en de wees niet buigen, en u mag het kleet van een weduwe niet in onderpand nemen, maar u moet eraan denken dat u slaaf geweest bent in Egypte, en dat de HEERE, uw God, u vandaar verlost heeft. Daarom gebied ik u dit te doen. Wanneer u de oogst op uw akker hebt binnengehaald, en u bent een schoof op de akker vergeten, dan mag u niet teruggaan om die op te halen. Hij is voor de vreemdeling, de wees en de weduwe. Dan zal de HEERE, uw God, u zegenen in al het werk van uw handen. Wanneer u uw olijven afslaat, mag u de takken daarna niet nauwkeurig afzoeken. Het is voor de vreemdeling, de wees en de weduwe. Wanneer u uw wijngaard leeggeplukt hebt, mag u hem daarna niet nauwkeurig nalopen. Het is voor de vreemdeling, de wees en de weduwe. U moet eraan denken dat u slaaf geweest bent in het land Egypte. Daarom gebied ik u dit te doen.

DEUTERONOMIUM 24:17-22

In vers 20 betekent het afslaan van de olijven dat je tegen de takken slaat om de olijven naar beneden te laten vallen; zo oogst je ze. Dit is de wet op het nalezen. Het nalezen is eerder in Leviticus al aan de orde gekomen. Het idee is dat je een redelijke hoeveelheid uit je wijngaard, je akker en je olijfgaard haalt, maar niet werkelijk alle druiven, olijven en korenaren meeneemt. Laat daar iets van achter voor de armen die na je komen, zodat zij het daar kunnen nalezen. Dat was een van de manieren waarop de armen onderhouden konden worden. Er waren heel wat wetten die duidelijk bedoeld waren om de armen te helpen. Zo was er de tiende van het derde jaar.

Je mocht door iemands akker lopen en nemen wat je nodig had om te eten. In de oogsttijd kon je achter de oogsters aan gaan en nalezen. Zo bleef Ruth in leven toen ze vanuit Moab naar Bethlehem terugkwam. Ze kwam terecht bij een man, Boaz, die aan het oogsten was, en ze mocht samen met andere arme mensen nalezen. De arme mensen kwamen achter de ingehuurdde maaiers aan, de oogsters. Er wordt ons verteld dat Boaz tegen zijn arbeiders zei dat ze met opzet wat korenaren voor haar op de grond moesten laten vallen. Ze moesten niet alleen nalaten om terug te gaan en werkelijk alles op te rapen, maar ze moesten zelfs met opzet een paar handenvol laten vallen, omdat hij haar wilde helpen.

13

Grenzen aan lijfstraffen

Hoofdstuk 25:

Wanneer er tussen mannen onenigheid is en zij voor het gerecht komen en men over hen rechtspreekt, dan moet men de rechtvaardige rechtvaardig verklaren en de schuldige schuldig verklaren. En als de schuldige tot stok slagen is veroordeeld, moet het zó zijn dat de rechter hem op de grond laat leggen en hem voor zijn ogen de slagen laat geven die in aantal overeenkomen met zijn onrechtvaardige daad. Veertig slagen mag hij hem laten geven; hij mag er niets aan toevoegen, omdat uw broeder anders, als hij hem boven deze nog meer slagen zou laten geven, voor uw ogen verachtelijk zou worden.

DEUTERONOMIUM 25:1-3

Dit idee om een misdadiger te slaan klinkt in onze moderne samenleving niet erg menselijk. Maar dit is eigenlijk een wet die zegt dat wanneer de rechter een straf oplegt — slaan is bijvoorbeeld één mogelijke straf; voor verschillende misdrijven konden er andere straffen zijn — en de straf is dat de man wordt geslagen, dit voor de ogen van de rechter moet worden uitgevoerd. Hij kan niet eenvoudig tegen de man die onrecht is

aangedaan zeggen: „Ga naar buiten en sla die man. Geef hem vijftig zweepslagen.” Veertig was het hoogste aantal dat gegeven mocht worden. Het kon een lager aantal zijn. De man die de zweepslagen toediende, moest dat onder toezicht van de rechter doen, om er zeker van te zijn dat het aantal niet werd overschreden. De rechter was er niet alleen verantwoordelijk voor dat hij de straf oplegde, maar ook dat hij toezicht hield op de uitvoering, om er zeker van te zijn dat de opgelegde straf niet werd overschreden.

14

De dorsende os en onderhoud van dienaren

Vers 4:

Een rund mag u niet muilkorven als hij aan het dorsen is.

DEUTERONOMIUM 25:4

Ook dit haalt Paulus twee keer aan. In beide gevallen spreekt hij over het onderhouden van mensen die in de bediening staan. In 1 Korinthe 9:9 noemt Paulus dit als een recht dat hij heeft om voor de bediening onderhouden te worden. Maar hij vermeldt dat hij dit recht nooit heeft gebruikt, hoewel hij het wel heeft. Hij heeft nooit aanspraak gemaakt op het recht om voor de bediening onderhouden te worden. Hij werkte zelf met zijn handen en zag af van dat recht.

In 1 Korinthe 9 spoort het hele hoofdstuk de Korintheïers aan om dezelfde houding als Paulus aan te nemen: afstand doen van je rechten wanneer dat het evangelie en de zielen van mensen ten goede komt. Het gaat over afstand doen van je rechten. Hij noemt een aantal rechten die hij heeft, maar niet gebruikt. Daaronder vallen, zei hij, het recht om getrouwd te zijn en een vrouw met zich mee te nemen, het recht om voor de bediening betaald te worden en het recht om te eten wat hij maar wil. Maar hij zegt:

Hij doet omwille van het Evangelie afstand van deze rechten.

Hoewel Paulus niet verwachtte voor de bediening betaald te worden, zei hij dat de enige reden waarom hij dat niet verwachtte, was dat dit een recht was waarvan hij vrijwillig afstand deed. Maar hij hield wel vol dat iemand in de bediening dat recht heeft als hij in geestelijke zaken dient. Paulus zei dat het een vervulling hiervan is wanneer hij van degenen die hij dient vleselijke zaken terugontvangt — materiële voordelen, geld, onderhoud, enzovoort:

Je mag een os die het graan dorst niet muilkorven.

De os is aan het werk. Verlok en terg hem niet door hem tussen het voedsel te laten werken, maar hem er niets van te laten eten. Doe hem geen muilkorf om. Laat hem eten terwijl hij werkt.

Paulus haalt dit ook aan in 1 Timotheüs 5:18, waar hij aanwijzingen geeft over het onderhouden van oudsten in de gemeente. Hij zei dat de oudsten die goed leidinggeven, dubbele eer waardig geacht moeten worden, dat wil zeggen: dubbele bezoldiging. Hij bedoelt onderhoud.

Met „dubbele bezoldiging, dubbele eer” geeft de spreker zijn uitleg van de Engelse formulering *double honorarium, double honor*. De aangehaalde HSV spreekt alleen van „dubbele eer”.

Hij verwijst daarbij naar de volgende passage:

Laat ouderlingen die goed leiding geven, dubbele eer waard geacht worden, vooral diegenen die arbeiden in het Woord en in de leer. Want de Schrift zegt: Een dorsende os mag u niet muilbanden, en: De arbeider is zijn loon waard.

1 TIMOTHEÛS 5:17-18

Hij gaf daar ook andere aanwijzingen over de oudsten, maar hier zei hij dat de oudsten vanwege hun werk onderhoud waard waren, en hij haalt dit vers aan.

Het is interessant dat hij, wanneer hij dit vers in 1 Korinthe 9:9 aanhaalt, zegt:

Want in de wet van Mozes staat geschreven: U mag een dorsende os niet muilbanden. Bekommert God Zich alleen maar om de ossen? Of zegt Hij dit vooral om ons? Jawel, om ons is geschreven dat wie ploegt, in hoop hoort te ploegen, en dat wie in hoop dorst, het deel waarop hij hoopt, hoort te krijgen.

1 KORINTHE 9:9-10

Dan antwoordt hij:

Het is voor ons.

Dit gaat niet in de eerste plaats om dierenrechten. Aan de andere kant wijst het wel op mededogen met dieren, hoewel het niet in de eerste plaats om dierenrechten gaat, omdat God een grotere kwestie op het oog had die Paulus hier benoemt. Het wijst er wel op dat je niet wreed tegen dieren moet zijn.

15

De wet van het leviraatshuwelijk

Vers 5:

Wanneer broers bij elkaar wonen en een van hen sterft zonder dat hij een zoon heeft, dan mag de vrouw van de gestorvene niet de vrouw van een vreemde man buiten de familie worden. Haar zwager moet bij haar komen en haar voor zichzelf tot vrouw nemen, en zo zijn zwagerplicht tegenover haar vervullen.

DEUTERONOMIUM 25:5

In het Latijn is het woord voor ‘de broer van de echtgenoot’ levir. Het is Latijn voor ‘de broer van de echtgenoot’. Daarom wordt deze wet de wet van het leviraatshuwelijk genoemd. Zo is dit altijd genoemd: de wet van het leviraatshuwelijk, de

huwelijksplichten van de zwager. Als de echtgenoot van een vrouw stierf zonder een kind achter te laten, moest zij met zijn broer trouwen, als hij er een had. Het eerste kind zou dan naar de overleden man worden vernoemd, zodat de erfenis en de naam van een man in Israël niet zouden uitsterven.

En het moet zó zijn dat het eerste kind dat zij baart, op naam van zijn gestorven broer zal staan, zodat diens naam niet uit Israël wordt uitgewist.

DEUTERONOMIUM 25:6

Vermoedelijk is zij nu de vrouw van haar voormalige zwager, en zou zij andere kinderen kunnen krijgen die naar haar huidige echtgenoot, haar voormalige zwager, worden genoemd. Maar het eerste kind uit dat huwelijk moet naar de overleden broer worden genoemd. Dit zou een situatie zijn waarin polygamie in feite verplicht zou kunnen zijn. De broer van de echtgenoot zou namelijk al getrouwd kunnen zijn, maar toch heeft hij de plicht om een kind te verwekken om de naam van zijn broer voort te zetten. Dat wordt de plicht van de broer van de echtgenoot genoemd.

Maar een man zou de vrouw van zijn broer ook niet kunnen willen nemen — en dat is voorstelbaar als die vrouw bijzonder onaangenaam was. Er zouden vrouwen zijn die niet aantrekkelijk waren als echtgenote. Ik kan me de vrouwen van sommige van mijn broeders voorstellen — niet mijn biologische broers, maar christelijke broeders — met wie ik niet de plicht zou willen hebben om te trouwen als die broeder stierf. Je kunt je voorstellen dat dit soms het geval zou zijn: de broer van een man sterft en de weduwe is iemand met wie de man nooit goed kon opschieten. ‘Ik heb nooit goed met de vrouw

van mijn broer kunnen opschieten. Waarom zou ik met haar willen trouwen en kinderen met haar willen krijgen?’ Er zouden dus gevallen zijn waarin een man zou kunnen weigeren die rol op zich te nemen.

Maar als deze man niet genegen is zijn schoonzuster tot vrouw te nemen, dan moet zijn schoonzuster naar de poort gaan, naar de oudsten, en zeggen: Mijn zwager weigert een naam voor zijn broer in Israël in stand te houden. Hij wil zijn zwagerplicht tegenover mij niet vervullen. Dan moeten de oudsten van zijn stad hem roepen en tot hem spreken; blijft hij bij zijn standpunt en zegt hij: Ik ben niet genegen haar tot vrouw te nemen, dan moet zijn schoonzuster voor de ogen van de oudsten naar hem toe gaan, zijn schoen van zijn voet trekken, hem in het gezicht spuwen, en daarbij het woord nemen en zeggen: Zo wordt met de man gedaan die het gezin van zijn broer niet wil bouwen. En zijn naam zal in Israël luiden: Het huis van hem bij wie de schoen is uitgetrokken.

DEUTERONOMIUM 25:7-10

Het is moeilijk om precies te weten wat deze handeling, het uittrekken van de sandaal, voorstelt. De sandaal zou het land kunnen voorstellen. Mozes zei tegen Israël:

Elke plaats die uw voetzool betreedt, zal van u zijn; vanaf de woestijn en de Libanon, vanaf de rivier, de rivier de Eufraat, tot aan de zee in het westen zal uw gebied zich uitstrekken.

DEUTERONOMIUM 11:24

Het kan zijn dat de erfenis van het land, die in stand gehouden had moeten worden doordat de broer nageslacht voor zijn broer verwekte, wordt prijsgegeven. Daarom wordt zijn sandaal uitgetrokken als een teken daarvan. Het is moeilijk te zeggen.

16

Ruth, Boaz en de oorsprong van het leviraat

Dit gebruik was in de tijd van Ruth en Boaz enigszins veranderd, want dat was een paar honderd jaar later. Boaz was een bloedverwant van Ruth, en zij was een kinderloze weduwe. Een broer of ander familielid werd dus geacht met haar te trouwen en kinderen te verwekken voor haar overleden echtgenoot. Boaz was bereid dat te doen, maar er was een andere bloedverwant die nauwer aan haar verwant was en die als eerste het recht had om te weigeren. Boaz ging dus met die andere man praten, die volgens deze wetten vóór hem aan de beurt was. Hij zei: ‘De weduwe van onze broeder, Ruth, is hier. Jij hebt het recht haar te lossen.’ De man zei: ‘Goed, ik zal met haar trouwen.’

Maar toen zei Boaz: ‘Daar komen nog enkele andere wettelijke verplichtingen bij,’ en hij zette uiteen welke dat waren. De man zei: ‘O, dan wil ik het niet doen.’ Dus trouwde Boaz in zijn plaats met haar. Maar voor de man die zijn recht om met haar te trouwen afwees, werd een ceremonie voltrokken die met de sandaal te maken had, hoewel het niet precies dezelfde ceremonie was.

Als je kijkt naar Ruth, hoofdstuk 4, waar dit staat — dat komt direct na het boek Richteren, omdat het plaatsvond in de tijd van de richters — dan staat er in de verzen 7 en 8:

Nu was het vroeger in Israël bij lossing en bij ruil de gewoonte om de hele zaak te bevestigen: iemand trok zijn schoen uit en gaf die aan zijn naaste; en dit diende als bewijs in Israël. Dus zei de lossen tegen Boaz: Koopt u het voor uzelf. En hij trok zijn schoen uit.

RUTH 4:7-8

Blijkbaar trok de man die vóór Boaz aan de beurt was om deze vrouw en de erfenis enzovoort te lossen, zijn sandaal uit en gaf die aan Boaz. Het was alsof hij zei: ‘Mijn erfrecht geef ik aan jou.’ Het verschilt enigszins van deze procedure, maar

waarschijnlijk is het hieruit voortgekomen. Dit is waarschijnlijk een latere ontwikkeling van dit gebruik: als een man weigerde met de weduwe van zijn broer te trouwen, spuugde zij hem tijdens een openbare ceremonie in het gezicht en trok zij zijn sandaal uit. En zijn familie zou bekendstaan als 'het huis van hem bij wie de sandaal was uitgetrokken'.

Hoe dan ook, deze wet over het leviraatshuwelijk is al eerder in de wet genoemd. Maar zelfs voordat de wet werd gegeven, werd dit in het Midden-Oosten al als gewoonte in praktijk gebracht. We herinneren ons dat dit van toepassing was op het huis van Juda, want Juda had drie zonen, en de eerste stierf kinderloos. Zijn weduwe Tamar moest met de volgende zoon trouwen, en ook die stierf kinderloos. Volgens de gewoonte van die cultuur was de volgende zoon natuurlijk verplicht om met haar te trouwen, maar Juda hield haar bij hem vandaan.

We kunnen zien dat de volken van het Midden-Oosten, zelfs voordat de wet werd gegeven, intuïtief inzagen dat dit passend was. Als een man kinderloos stierf, was dat een tragedie. Dat was het einde van zijn leven. Het was alsof het enige eeuwige leven dat zij kenden, hierin bestond dat hun leven na hun dood in deze wereld werd voortgezet door hun nakomelingen. Dat een man stierf zonder nakomelingen werd als een grote tragedie beschouwd. Daarom deed een man dit voor zijn broer: om zijn broer een nakomeling te geven die zijn naam zou voortzetten.

17

Bescherming van het voortplantingsvermogen

Vers 11:

Wanneer mannen met elkaar vechten en de vrouw van de een naderbij komt om haar man te bevrijden uit de hand van degene die hem slaat, en zij haar hand uitsteekt en hem bij zijn geslachtsdelen grijpt, dan moet u haar hand afhakken. Laat uw oog haar niet ontzien!

DEUTERONOMIUM 25:11-12

Dit is een heel vreemde wet. Hoewel de islamitische wet vaak voorschrijft dat de handen worden afgehakt van mensen die dingen stelen, was lichamelijke verminking geen normaal onderdeel van de straffen die voor misdrijven werden voorgeschreven. Natuurlijk suggereren oog om oog, tand om tand, slag om slag, enzovoort, wel dat er situaties zouden zijn waarin verminking de passende straf was voor iemand die een ander op soortgelijke wijze had verminkt. Misschien wordt ook in dit geval verondersteld dat er verminking plaatsvindt.

Een vrouw probeert haar man te helpen in een gevecht. Ik weet niet precies hoe ze in de juiste positie zou kunnen komen om dit te doen. Als twee mannen met elkaar aan het vechten zijn, weet ik niet hoe ze dichtbij genoeg zou kunnen komen of in de juiste positie zou kunnen raken om dit te doen. Maar een vrouw weet natuurlijk dat een man daar een paar heel gevoelige organen heeft, als je hem buiten gevecht wilt stellen. Ze probeert niet iets seksueel opwindends te doen. Ze probeert schade aan te richten. Ze zou de geslachtsdelen van een man werkelijk kunnen verwonden en hem daardoor impotent of onvruchtbaar kunnen maken.

Ze zou haar man op andere manieren kunnen helpen zonder een overtreding te begaan. Maar als ze ingrijpt in het voortplantingsvermogen van een Israëliet — bedenk dat voortplanting voor hen heel belangrijk is — dan is dat iets wat ze niet mag doen. Ze mag die man om de oren slaan als ze wil, maar ze mag niet aan zijn kroonjuwelen komen. Daar moet ze van afblijven. Het is zelfs zo ernstig dat haar hand zou worden afgehakt als ze zoiets deed.

18

Eerlijke gewichten en eerlijke handel

Er staat:

U mag niet twee verschillende weeg stenen in uw zak hebben, een grote en een kleine. U mag in uw huis niet twee verschillende efa's hebben, een grote en een kleine.

DEUTERONOMIUM 25:13-14

Bedenk dat dit allemaal gaat over de handelspraktijk waarbij bedrieglijke gewichten werden gebruikt op een weegschaal, om het te laten lijken alsof je meer van het product gaf dan werkelijk het geval was, of alsof je meer geld gaf dan je werkelijk gaf. Deze dingen werden bepaald aan de hand van gewicht en weegschalen. Het was gebruikelijk om een aparte reeks gewichten te hebben die niet nauwkeurig waren, om je eigen kant van de transactie te bevoordelen. Dat was verboden.

U moet een zuivere en rechtmatige weeg steen hebben, u moet een zuivere en rechtmatige efa hebben, opdat uw dagen verlengd worden in het land dat de HEERE, uw God, u geeft. Want iedereen die dat doet, iedereen die onrecht doet, is voor de HEERE, uw God, een gruwel.

DEUTERONOMIUM 25:15-16

Godsvrucht strekt zich niet alleen uit tot wat je in de kerk doet, maar ook tot wat je doet in het zakenleven, op kantoor, in de fabriek en op de markt. Eerlijk en billijk zijn in je zakelijke transacties maakt deel uit van de verplichting van een godvruchtig mens. Het lijkt misschien alledaags. Het lijkt misschien vleselijk om je druk te maken over handelspraktijken, maar daar is helemaal niets vleselijks aan. Het maakt deel uit van een rechtvaardig en rechtschapen leven, en dat is waar God meer om geeft dan om religieuze en vrome dingen.

19

Amaleks aanval en toekomstige straf

Vers 17:

Denk aan wat Amalek u onderweg aangedaan heeft, toen u uit Egypte wegtrok:

DEUTERONOMIUM 25:17

De Amalekieten waren de eersten die Israël aanvielen toen het uit Egypte kwam. In hoofdstuk 17 van Exodus voerden zij oorlog tegen hen. Dat is de oorlog waarin Israël de overhand had wanneer Mozes zijn handen in de lucht hield, en Amalek de overhand had wanneer hij zijn handen liet zakken. Maar Israël kreeg uiteindelijk de overhand op Amalek en versloeg hen.

Er staat hoe:

hij ontmoette u onderweg en overviel bij u in de achterhoede alle zwakken achter u, terwijl u moe en uitgeput was; en hij vreesde God niet.

DEUTERONOMIUM 25:18

Dat detail wordt ons in Exodus niet gegeven. In Exodus 17 wordt ons alleen verteld dat Amalek aanviel en oorlog voerde tegen Israël, en dat zij terugvochten en Amalek versloegen. Maar hier krijgen we meer bijzonderheden te horen. Amalek deed dit op een bijzonder verraderlijke en nogal oneervolle manier. Ze vielen de zwakken aan, de achterblijvers aan het einde van de stoet, die te moe waren. Op hen had Amalek het gemunt, in plaats van de strijd aan te gaan met een tegenstander van gelijke sterkte.

Als de HEERE, uw God, u rust gegeven heeft van al uw vijanden van rondom, in het land dat de HEERE, uw God, u als erfelijk bezit geeft om dat in bezit te nemen, moet het zó zijn dat u de gedachtenis aan Amalek van onder de hemel uitwist. Vergeet het niet!

DEUTERONOMIUM 25:19

Met „al uw vijanden van rondom” worden de Kanaänieten bedoeld. Zodra Israël rust heeft in het land dat de HEERE, zijn God, het als erfdeel geeft, zal het optrekken tegen Amalek, dat niet tot de Kanaänieten behoort. Er staat nog altijd een straf open die Amalek moet ondergaan:

Je zult elke herinnering aan Amalek van de aardbodem wegvagen. Vergeet dat niet.

Na de tijd van de richters, toen Saul koning werd, gaf Samuel hem de opdracht om op te trekken en de Amalekieten uit te roeien. Dat deed hij niet. Hij doodde de meesten van hen, maar hij liet de koning in leven. Dat was een daad van opstand tegen God van Sauls kant, waardoor hij zelfs zijn koningschap verloor. Saul moest dit specifieke gebod van Mozes bijna vierhonderd jaar later uitvoeren. Ik neem aan dat het moest wachten totdat ze een koning hadden om hen aan te voeren. Zo zagen zij het tenminste.

20

De eerstelingen en Israëls geloofsbelijdenis

Hoofdstuk 26:

En wanneer u in het land komt dat de HEERE, uw God, u als erfelijk bezit geeft, en u dat in bezit neemt en erin woont, moet het zó zijn dat u van de eerstelingen neemt van alle vruchten van het land, die u binnenhaalt van uw land, dat de HEERE, uw God, u geeft; en u moet die in een korf leggen en naar de plaats gaan die de HEERE, uw God, zal uitkiezen om Zijn Naam daar te laten wonen. U moet naar de priester gaan die er in die dagen zal zijn, en tegen hem zeggen: Ik verklaar heden voor de HEERE, uw God, dat ik gekomen ben in het land dat de HEERE onze vadersen gezworen heeft ons te geven. Daarop zal de priester de korf uit uw hand nemen en die neerzetten voor het altaar van de HEERE, uw God.

DEUTERONOMIUM 26:1-4

Er volgt nog meer, maar dit is blijkbaar iets wat ze met de eerste oogst doen zodra ze het land binnenkomen. Ze moeten de eerstelingen wel elk jaar naar God brengen, maar deze hele ceremonie doet vermoeden dat ze ermee erkennen dat ze nu het land zijn binnengekomen. Ze brengen de eerstelingen van hun oogst in het eerste jaar en

erkennen dat dit waarschijnlijk een ceremonie is die ze maar één keer hoefden uit te voeren. Het zou nogal tijdrovend zijn als elke Israëliet moest komen en al deze woorden moest uitspreken die we nu gaan lezen.

Dan moet u voor het aangezicht van de HEERE, uw God, betuigen en zeggen: Mijn vader was een verloren Syriër. Hij trok naar Egypte en verbleef daar als vreemdeling met weinig mensen, maar hij werd daar tot een groot, machtig en talrijk volk.

DEUTERONOMIUM 26:5

Het kan ons vreemd voorkomen om Abraham, Izak en Jakob—vooral Jakob, want hij was degene die naar Egypte trok—en zijn zonen Syriërs te noemen. Hij was immers een Hebreër en, als je ver genoeg teruggaat, eigenlijk van Mesopotamische afkomst. Daar kwam Abraham vandaan. Maar in zekere zin waren de Israëlieten werkelijk Syriërs. Ze woonden lange tijd in Syrië. De meesten van hen waren in Syrië geboren. Daar woonde Laban. Laban woonde in Syrië, en Jakob was naar Syrië getrokken en had daar zijn vrouwen gekregen. Zijn vrouwen waren Syrische vrouwen. Hijzelf was gedeeltelijk Syriër, omdat zijn moeder Rebekka uit dezelfde streek kwam, uit Syrië. Jakob was voor de helft Syriër, en zijn zonen waren voor driekwart Syriër, omdat hun moeders Syrische vrouwen waren. Jakob zelf, die maar voor de helft Syriër was, woonde twintig jaar in Syrië, precies in de jaren waarin zijn gezin werd gevormd.

Er is dus alle reden om over hem te spreken als een Syriër, net zoals ik mijzelf een inwoner van Oregon zou kunnen noemen, omdat ik zestien jaar van mijn leven in Oregon heb gewoond, hoewel ik daar niet geboren ben. Hij woonde daar twintig jaar, kreeg daar zijn kinderen, en al zijn kinderen waren Syriërs, ten minste voor driekwart, omdat hun vader voor de helft Syriër was en hun moeders volledig Syrisch waren. Dus om te zeggen:

Ik was een Syriër, of:

Mijn vader was een Syriër, is volkomen terecht.

Maar de Egyptenaren deden ons kwaad, onderdrukten ons en gaven ons harde slavenarbeid te verrichten. Toen riepen wij tot de HEERE, de God van onze vaders; en de HEERE verhoorde onze stem en Hij zag onze ellende, onze moeite en onze onderdrukking. En de HEERE leidde ons uit Egypte, met een sterke hand, met een uitgestrekte arm, met grote ontzagwekkende daden, met tekenen en met wonderen. En Hij bracht ons naar deze plaats en gaf ons dit land, een land dat overvloedig van melk en honing. En nu, zie, ik heb de eerstelingen van de vruchten van het land dat U, HEERE, mij gegeven hebt, gebracht. Dan moet u ze neerzetten voor het aangezicht van de HEERE, uw God, en u neerbuigen voor het aangezicht van de HEERE, uw God, en u verblijden over al het goede dat de HEERE, uw God, aan u en uw gezin gegeven heeft; u, de Leviet, en de vreemdeling die in uw midden is.

DEUTERONOMIUM 26:6-11

21

De tienden van het derde jaar

Wanneer u in het derde jaar, het jaar van de tienden, gereed bent met het afstaan van alle tienden van uw opbrengst, dan moet u het geven aan de Leviet, de vreemdeling, de wees en de weduwe, zodat zij binnen uw poorten kunnen eten en verzadigd worden. U moet dan voor het aangezicht van de HEERE, uw God, zeggen: Ik heb het geheiligde uit mijn huis weggenomen en het ook gegeven aan de Leviet, en aan de vreemdeling, aan de wees en aan de weduwe, overeenkomstig al Uw geboden, die U mij geboden hebt; ik heb geen van Uw geboden overtreden en niets vergeten. Ik heb er niets van gegeten toen ik in rouw was, er niets van weggenomen toen ik onrein was en er niets van meegegeven aan een dode. Ik ben de stem van de HEERE, mijn God, gehoorzaam geweest, ik heb gedaan overeenkomstig alles wat U mij geboden hebt. Zie neer uit Uw heilige woning, uit de hemel, en zegen Uw volk Israël en het land dat U ons gegeven hebt, zoals U onze vaders gezworen hebt, een land dat overvloedt van melk en honing.

DEUTERONOMIUM 26:12-15

Ze worden geacht hun eerstelingen en hun tienden te brengen. Deze wet heeft te maken met de eerstelingen, blijkbaar de eerste oogst van het eerste jaar waarin ze het land binnenkomen, en ook met elk derde jaar, wanneer ze hun tienden brengen, de tienden die naar de Levieten en de armen gaan.

We zagen eerder in Deuteronomium 14 een verwijzing naar dit derde jaar waarin de tienden werden gegeven, en dat was niet erg duidelijk. De rabbijnen moesten zelf beslissen of het derde jaar de gewone tiende van het derde jaar betrof, of dat het een tweede tiende was naast de gebruikelijke jaarlijkse tiende. Want van de jaarlijkse

tiende werd gezegd dat die volledig naar de Levieten ging. Maar deze tiende van het derde jaar was uitdrukkelijk ook bestemd voor de armen, de vreemdeling, enzovoort. Het kan dus een aanvullende tiende zijn. Dat is niet duidelijk.

Hoe dan ook, wanneer ze de tiende van het derde jaar en de jaarlijkse eerstelingen brachten, brachten ze misschien eerst de eerstelingen en later de tiende. Het was aan het einde van de oogst. Ik weet het niet echt zeker. Ons worden niet veel bijzonderheden gegeven over wanneer dit allemaal werd gedaan. Het gebeurde uiteraard op het daarvoor bestemde moment in de landbouwcyclus.

22

Israël als Gods persoonlijke eigendom

Vers 16:

Op deze dag gebiedt de HEERE, uw God, u deze verordeningen en bepalingen te houden. U moet ze in acht nemen en houden met heel uw hart en met heel uw ziel. Heden hebt u de HEERE doen verklaren dat Hij u tot een God zal zijn, dat u in Zijn wegen zult gaan, dat u Zijn verordeningen, Zijn geboden en Zijn bepalingen in acht zult nemen, en dat u Zijn stem zult gehoorzamen. En de HEERE heeft u heden doen verklaren dat u voor Hem een volk zult zijn dat Zijn persoonlijk eigendom is, zoals Hij tot u gesproken heeft, en dat u al Zijn geboden in acht moet nemen, en dat Hij u een plaats zal geven, hoog boven alle volken die Hij gemaakt heeft, tot lof, tot een naam en tot sieraad; en dat u een heilig volk zult zijn voor de HEERE, uw God, zoals Hij gesproken heeft.

DEUTERONOMIUM 26:16-19

Israël had de mogelijkheid om de voornaamste natie ter wereld te zijn, om hoog boven alle naties te worden gesteld die God had gemaakt. Dat zou natuurlijk afhankelijk zijn van hun gehoorzaamheid aan Zijn gebod. Helaas getuigt hun latere geschiedenis ervan dat ze daar niet veel waarde aan hechtten en niet de moeite namen om aan de voorwaarden te voldoen. Ze hielden zich niet aan Zijn geboden. Ze bleven Hem niet trouw. Daarom zijn ze, zoals we zien, niet de grootste van de naties ter wereld geworden.

De hoofdstukken 27 en 28 gaan over zegeningen en vervloeking: de zegeningen van gehoorzaamheid en de vervloeking van ongehoorzaamheid. Vooral hoofdstuk 28 is een buitengewoon lang hoofdstuk. Met 68 verzen is het ongeveer even lang als twee andere hoofdstukken bij elkaar. We zullen proberen de hoofdstukken 27 en 28 samen te behandelen, want het is allemaal één doorgaande gedachtegang, één gedachte.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Deuteronomium 24:1-4
- Mattheüs 19:7
- Mattheüs 19:8
- Mattheüs 19:6
- Mattheüs 19:9
- Johannes 4:18
- Deuteronomium 24:5
- Deuteronomium 24:6
- Deuteronomium 24:7
- Deuteronomium 24:8-9
- Lukas 17:32
- Deuteronomium 24:10-15
- Efeze 4:26
- Deuteronomium 24:16
- 2 Korinthe 5:10
- Deuteronomium 24:17-22

- Deuteronomium 25:1-3
- Deuteronomium 25:4
- 1 Timotheüs 5:17-18
- 1 Korinthe 9:9-10
- Deuteronomium 25:5
- Deuteronomium 25:6
- Deuteronomium 25:7-10
- Deuteronomium 11:24
- Ruth 4:7-8
- Deuteronomium 25:11-12
- Deuteronomium 25:13-14
- Deuteronomium 25:15-16
- Deuteronomium 25:17
- Deuteronomium 25:18
- Deuteronomium 25:19
- Deuteronomium 26:1-4
- Deuteronomium 26:5
- Deuteronomium 26:6-11
- Deuteronomium 26:12-15
- Deuteronomium 26:16-19

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.